
СИВОГРАКОВА З.А.,
кандидат психологічних наук,
доцент, кафедра філософії
та соціології, Український
державний університет
залізничного транспорту,
м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ КОМПОНЕНТІВ ОСОБИСТІСНОГО І ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ВНЗ

У статті представлені результати емпіричного дослідження особливостей особистісного професійного самовизначення студентів технічного внз. Зроблено висновок про домінування у студентів, незалежно від їх досвіду навчання у внз, середнього рівня самоактуалізації як інтегральної характеристики самовизначення; а також про зростання самосвідомості і зменшення мотиваційної спрямованості на власне «Я» як компонентів самовизначення у студентів старших курсів у порівнянні з першокурсниками.

Ключові слова: професійне самовизначення особистості, особистісне самовизначення студентів; психологічні компоненти самовизначення.

В статье представлены результаты эмпирического исследования особенностей личностного самоопределения студентов технического вуза. Сделан вывод о преобладании у студентов, независимо от их опыта обучения в вузе, среднего уровня самоактуализации как интегральной характеристики самоопределения; а также об увеличении уровня сознательности и уменьшении мотивационной направленности на собственное «Я» как компонентов самоопределения у студентов старших курсов по сравнению с первокурсниками.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение личности, личностное самоопределение студентов, психологические компоненты самоопределения.

The results of analysis theoretical approaches in understanding the concepts of personal and professional self-determination,

their psychological components are presented in the article. The understanding of self-determination from the point of view of a subjective approach to psychology as a form of personality's subjectivity, self-realization, life-creation in the profession is presented. The personality's motivational, cognitive, affective, behavioral aspects are suggested to consider as psychological components of personality's self-determination, and the level of self-actualization as an integral indicator of personality's self-determination. The results of an empirical study of the peculiarities of personality's self-determination of students of a technical college are presented. It is been concluded that students, regardless of their experience of studying at a university, have an average level of self-actualization. It is shown that the level of consciousness as an ability to act purposefully, persistently and arbitrarily tends to increase in senior students in comparison with first-year students. And it is been concluded that the level of students' motivational orientation toward one's own self, his eccentric needs, on the contrary, decrease.

Key words: professional self-determination of personality, personality's self-determination of students, psychological components of self-determination.

Постановка проблеми. Актуальність досліджень психологічних особливостей особистісного і професійного становлення, самовизначення, зрілості фахівців визначається вимогами сучасного ринку праці, який потребує дедалі більше не стільки тих, хто володіє чітко означеними знаннями і вміннями, скільки тих, хто здатен (залишаючись при цьому сталими, надійними, внутрішньо збалансованими особистостями) змінюватися, набувати і створювати нові знання і вміння, бути крійторами нових компетенцій. Дослідницька проблема полягає у пошуку адекватних сучасним суспільним умовам і вимогам підходів щодо розуміння змісту як самих феноменів особистісного і професійного самовизначення, визначення особливостей їх компонентів та динамічних аспектів

функціонування, закономірностей формування та розвитку, так і відповідних шляхів та психолого-педагогічних способів їхньої оптимізації та супроводу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що психологічні особливості самовизначення особистості, професійного зокрема, були і продовжують бути предметом багатьох як теоретичних, так і емпіричних досліджень. Основні положення й ідеї вітчизняної психологічної традиції у визначених питаннях представлені в роботах С.Л. Рубінштейна, Л.І. Божович, К.О. Абульханової-Славської, І.С. Кона, Д.О. Леонтьєва, Г.М. Андрєєвої, Е.Ф. Зеєра, Є.О. Клімова, О.К. Осницького, А.В. Петровського, М.С. Пряжникова, В.Д. Шадрікова та ін., в яких ґрунтовно і всебічно досліджуються загальнопсихологічні питання змісту

і різновидів самовизначення людини, проблеми вибору, особистісних смислів, відповідальності, суб'єктності та ін. Вікові особливості професійного й особистісного самовизначення, зокрема у підлітковому і юнацькому віці (старшокласників) досліджувалися А.Є. Голомшток, Є.О. Клімовим, С.П. Крягжде, А.О. Курбатовим, О.К. Осницьким, Л.З. Сердюк, Г.О. Сторожевою та ін. Увага до визначеного вікового періоду є зрозумілою, оскільки саме із завершенням навчання у середній школі традиційно збігається необхідність у визначенні молодими людьми напрямку свого подальшої особистісно-професійної підготовки і самореалізації. Та у відповідь на зрушення у сучасному суспільстві, які зумовили розширення можливостей і посилили запит щодо здійснення особистістю свого самовизначення і його реалізації у різні вікові проміжки свого життя (а часто і незалежно від віку, а орієнтуючись виключно на необхідність відповідати новим вимогам і запитам суспільних - технологічних, інформаційних, ринкових та ін. - змін), з'являється все більше публікацій, в яких висвітлюються питання особистісного і професійного самовизначення в інші вікові періоди, під час професійної підготовки, фахової освіти, або навіть вже у ході роботи за обраною професією.

Фактори, психолого-педагогічні умови становлення професіоналізму, особливості і закономірності розвитку особистості майбутніх педагогів є традиційно предметом багатьох досліджень (І.О. Зимня, А.К. Маркова, В.В. Серіков, М.Г. Чобітько, І.С. Якиманська та ін.); також велика кількість досліджень присвячена визначенню психологічних особливостей особистісного і професійного становлення студентів-психологів (Л.В. Долин-

ська, Т.В. Комар, С.Д. Максименко, В.Г. Панок, Н.І. Пов'якель, Ю.О. Приходько, В.М. Сич та ін.). Досліджуються особливості професійного самовизначення фахівців залізничного транспорту (І.В. Мітюкова), інженерів, ІТ-спеціалістів, економістів (Є.Ю. Валітова, Ю.А. Миронова, Ч.Н. Монгуш, Л.М. Плоткіна та ін.). Предметом уваги авторів досліджень є фактори, що визначають формування та розвиток, показники і критерії рівнів розвитку особистісного і професійного самовизначення майбутніх фахівців, інструменти психолого-педагогічного впливу щодо їх оптимізації.

Та все ж потребує подальшої конкретизації визначення психологічних детермінантів особистісного і професійного самовизначення майбутніх фахівців зокрема технічної сфери, з'ясування змісту особистісних компонентів їхнього самовизначення в залежності від віку, досвіду професійної підготовки тощо.

Метою статті є аналіз сучасного психологічного розуміння змісту феноменів особистісного і професійного самовизначення особистості, а також представлення результатів дослідження особливостей психологічних компонентів особистісного самовизначення майбутніх фахівців залізничного транспорту.

Виклад основного матеріалу. Проблема взаємозв'язку особистісного і професійного самовизначення особистості часто вирішується в психології через розуміння останнього як різновиду першого, вияву особистості в професії, усвідомленні особистістю себе як суб'єкта конкретної професійної діяльності. Так, А.К.Маркова, розрізняючи у структурі самовизначення такі його різновиди, як: життєве, соціальне, індивідуальне, професійне, моральне та сімейне, - вважає перше основою

всіх інших [4]. Разом з тим професія розглядається як засіб, інструмент, а у сучасному суспільстві – необхідна умова особистісного самовизначення і самореалізації. М.С.Пряжников, розрізняючи три типи самовизначення: життєве, яке стосується різних сфер життя людини; особистісне, що полягає у пошуку свого «Я»; професійне як визначення у конкретній професії, спеціальності, трудовій функції і посаді, - вважав, що вони не тільки взаємопов'язані, але й на вищих рівнях свого прояву взаємопроникають і визначають зміст і особливості одне одного [6].

З розвитком у сучасній психології акмеологічного й андрогінного підходів (В.Г. Воронцова, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, Ю.М. Кулюткін, І.П. Підласий, С.О. Сисоєва, В.І. Слободчиков) професійне самовизначення почало розглядатись як невід'ємна, неперервна, сутнісна характеристика і основний механізм процесу становлення особистості в професії, не тільки самоусвідомлення, але й формування суб'єкта професійної діяльності. У категоріях суб'єктності і життєтворчості, що розвивають В.М. Доній, Г.М. Несен, І.Г. Єрмаков, В.М. Ямницький та ін., професійне й особистісне самовизначення можуть бути зрозумілі не тільки як здійснення вибору професії або альтернативних сценаріїв життя, але й також як форма суб'єктності, самоздійснення, життєтворчість особистості у професії.

Поняттями, з якими найчастіше пов'язують особистісне і професійне самовизначення, є поняття суб'єкту, самореалізації особистості, життєвого шляху, психологічної і професійної зрілості, цінностей і смислів, готовності до діяльності та ін., що розвиваються у межах суб'єктного, особистісно-діяльнісного, акмеологічного підходів

в психології (М.Р. Гінзбург, І.С. Кон, К.О. Абульханова-Славська, Т.В. Комар, М.С. Пряжников, В.О. Татенко, В.Г. Панок, Д.О. Леонтьєв та ін.).

Аналіз емпіричних досліджень дозволив визначити, що для виділення і вивчення психологічних структурних компонентів самовизначення особистості у процесі професійного розвитку продуктивно використовуються як основні положення, так і дослідницькі інструменти, запропоновані у межах диспозиційного підходу в психології (Є.Ю. Валітова, С.В. Львова, Ю.А. Миронова, І.В. Мітюкова, Ч.Н. Монгуш, Л.М. Плоткіна, Т.А. Фірсова, Т.В. Комар та ін.).

В якості структурних компонентів особистісного самовизначення у професійному розвитку зокрема виділяють: мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий, комунікативний, поведінковий [3]; орієнтаційний, операційний, ціннісно-смісловий й особистісний: когнітивний, емоційно-вольовий, комунікативний [5]; аспекти самосвідомості: самооцінювання, цілеутворення, саморегуляції, самоуправління і самореалізації [2] та ін.

Метою проведеного пілотного дослідження було вивчення особливостей мотиваційних, когнітивних, афективних, конативних особливостей особистості студентів (майбутніх фахівців залізничного транспорту) як особистісних компонентів їх самовизначення, а також рівня самоактуалізації як показника особистісного самовизначення.

У дослідженні взяли участь студенти 1-го і 4-го курсів денної форми навчання факультету управління процесами перевезень Українського державного університету залізничного транспорту (загальна кількість учасників – 43: 18 студентів першого курсу і 25 – четвертого; при цьому середній

вік учасників дослідження приблизно однаковий: 20 років – у групі першокурсників і 20,7 років – у групі студентів 4 курсу, пояснюється це тим, що першокурсники є випускниками технікумів і навчаються за скороченою програмою). У експериментальному дослідженні були використані: П'ятифакторний особистісний опитувальник («Велика п'ятірка») в адаптації А.Г.Грецова [1] для вивчення особливостей диспозиційних характеристик студентів, Орієнтаційна анкета Б.Басса для з'ясування особливостей мотиваційної спрямованості особистості студентів, «Шкала самоактуалізації» (А. Джоунс, Р. Крендал) [7] для визначення рівня самоактуалізації студентів.

Результати, отримані за допомогою «Шкали самоактуалізації» дозволили виявити, що більшість студентів як 1 курсу, так і 4 курсу, мають середній рівень самоактуалізації (88,9% і 84,6% - відповідно), при цьому кількість тих, хто мають високий рівень самоактуалізації серед студентів 4 курсу дещо вищий (15,4% і 11,1% - відповідно), але не на статистично значущому рівні (Таблиця 1.).

Дослідження диспозиційних особистісних характеристик студентів показало, що існують як спільні риси між

студентами різних курсів навчання, так і деякі відмінності (Таблиця 2.).

Наведені дані свідчать про те, що за параметрами нейротизму як характеристики протікання емоційних процесів, екстраверсії і доброзичливості як особливостей поведінкового (конативного) аспекту особистості, значущих відмінностей між студентами різних курсів відмічено не було. А от такий параметр когнітивної сфери особистості, як відкритість (яку розуміють як прояв цікавості до нової інформації, гнучкість і готовність до змін), звертає на себе увагу тим, що серед студентів 1 курсу тих, хто має низькі показники за цим параметром, удвічі більше, ніж у підгрупі студентів 4 курсу (22,2% і 8% відповідно), а з високими показниками ситуація протилежна (28,9% - першокурсників і 64% - студентів 4 курсу). Не дивлячись на те, що перевірка рівності середніх значень параметра, проведена за допомогою t-критерія Стьюдента, показала відсутність статистично достовірної значущості поміченої відмінності, вважаємо варто звернути на неї увагу і перевірити в інших дослідженнях з більшою вибіркою.

Відмінність на рівні $p \leq 0,05$ між підгрупами студентів першого і четвертого курсів була зафіксована стосовно показників самосвідомості як здатнос-

Таблиця 1. Результати дослідження самоактуалізації студентів

Виборки	Рівні самоактуалізації (люд./%)			Середні значення
	Низький	Середній	Високий	
Студенти 1го курсу (n18)	0	16/88,9	2/11,1	41
Студенти 4го курсу (n 25)	0	21/84,6	4/15,4	40
t-критерій Стьюдента				0,8

Таблиця 2. Результати дослідження когнітивних, афективних і конативних компонентів самовизначення особистості студентів

Компонент самовизначення	Особистісна диспозиція	Рівні прояву характеристики (люд./%)						Середні значення		t-критерій Стьюдента
		Низький		Середній		Високий				
		ст.1го курсу (n18)	ст.4го курсу (n 25)	ст.1го курсу (n18)	ст.4го курсу (n 25)	ст.1го курсу (n18)	ст.4го курсу (n 25)	ст.1го курсу (n18)	ст.4го курсу (n 25)	
Когнітивний	Відкритість	4/22,2	2/8	7/38,9	10/40	7/28,9	16/64	8,33	9,8	1,9
Афективний	Нейротизм	6/33,3	5/20	3/16,7	3/12	11/61,1	17/68	9,67	9,84	0,2
Конативний	Екстраверсія	6/33,3	6/24	4/22,2	11/44	8/44,4	8\32	8,06	8,32	0,3
	Самосвідомість	3/16,7	1/4	5/27,8	6/24	10/55,6	18/72	9,06	11,04	2,2*
	Доброчливість	3/16,7	2/8	3/16,7	7/28	12/66,7	16/64	9,94	10,1	0,2

Примітка: * - $p \leq 0,05$

ті до самоконтролю, цілеспрямованості, наполегливості, вираженої довільності поведінки. Показники студентів 4 курсу за цим параметром є вищими, що характеризує їх як більш психологічно зрілих, а враховуючи те, що високий рівень вольової регуляції, наполегливість є однією з базових загальних професійно важливих якостей особистості, то й такими, що мають більш виражене професійно орієнтоване самовизначення.

Результати дослідження особливостей мотиваційної спрямованості студентів показали зокрема, що більшість студентів як першого курсу, так і четвертого, характеризуються домінуванням мотивації на досягнення успіхів у діяльності, у справах (Таблиця 3.).

Мотивація ж, що полягає у праг-

ненні отримати перш за все реалізацію власних потреб, бажання статусу, уваги інших – орієнтація на власне «Я», частіше переважає у першокурсників, ніж у студентів 4 курсу (44% і 20% відповідно), що є свідченням зростання особистісної зрілості у процесі отримання вищої освіти, навчання у внз. Цікавими виявилися результати стосовно мотиваційної орієнтації на спілкування – серед студентів першого курсу таких, у кого б вона домінувала, не було жодного, а от у підгрупі студентів 4 курсу спрямованість, яка характеризується орієнтацією на спільну діяльність, прагненням підтримувати стосунки з іншими, потребою в емоційних зв'язках і соціальному схваленні, виявилася домінуючою фактично у кожного четвертого (24%).

Таблиця 3. Результати дослідження мотиваційної спрямованості студентів

Спрямованість	Частка студентів з домінуванням мотивації (люд./ %)		Коефіцієнт кутового перетворення Фішера ϕ^*
	ст.1го курсу (n18)	ст.4го курсу (n 25)	
Спрямованість на власне «Я»	8/44	5/20	1,721*
Спрямованість на спілкування	0/0	6/24	-
Спрямованість на діяльність	10/55,5	14/56	0,026

Примітка: * - $p \leq 0,05$

Висновки. Аналіз теоретичних підходів і результатів досліджень з проблем особистісного самовизначення і професійного самовизначення дозволив стверджувати, що: 1) з огляду на ідеї суб'єктного, особистісно-діяльнісного, акмеологічного підходів в психології самовизначення і професійне самовизначення особистості можуть бути зрозумілі як форма суб'єктної реалізації, самоздійснення, життєтворчість особистості у процесі соціалізації і професіоналізації; 2) структурними компонентами особистісного самовизначення у професійному розвитку молодих людей можуть бути: мотиваційні, когнітивні, афективні, конативні аспекти їх особистості. Проведене пілотне емпіричне дослідження показало, що в особистісних компонентах самовизначення студентів в процесі набуття професійної освіти простежуються певні відмінності залежно від досвіду навчання: 1) показники самоактуалізації як загальної характеристики особистісної зрілості і самовизначення студентів з різним досвідом навчання у ВНЗ виявилися доволі схожими і такими, що знаходяться на рівні середніх своїх значень у переважної більшості досліджуваних студентів; 2)

показники самосвідомості як здатності діяти цілеспрямовано і доволіно виявилися депо вищими у старшокурсників, ніж у першокурсників; показники відкритості до нової інформації, готовності до змін і адаптації також показали тенденцію до зростання від першого курсу до четвертого; 3) відрізняються також і особливості мотиваційної спрямованості студентів різних курсів - за загального домінування орієнтації на виконання діяльності, зменшується актуальність потреб у владі, статусі, егоцентричних спрямувань і зростає сила мотивації збереження стосунків, емоційних зв'язків, спільної взаємодії у студентів старших курсів у порівнянні з першокурсниками.

Актуальними щодо подальших досліджень є питання перевірки виявлених тенденцій у дослідженнях з більшою вибіркою, вивчення особливостей професійного самовизначення майбутніх професіоналів у зв'язку з розвитком їх професійної компетентності; визначення ефективних шляхів психолого-педагогічного впливу щодо сприяння розвитку професійного самовизначення і професійної компетентності студентів технічних спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азабель А.А. Психологические тесты для старшеклассников и студентов / А.А.Азабель, А.Г.Грецов. – СПб.: Питер, 2012. – 208 с.
2. Кожурова О. А. Социальные и социально-психологические детерминанты профессионального самоопределения студентов вузов : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.05 / Кожурова Оксана Анатольевна. – М., 2007. – 205 с.
3. Львова С.В. Формирование профессионального самоопределения студентов педагогического вуза / С.В. Львова // Системная психология и социология. – Режим доступа: <http://systempsychology.ru/journal/2014-12/230-lvova-sv-formirovanie-professionalnogo-samooopredeleniya-studentov-pedagogicheskogo-vuza.html>
4. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова. – М.: «Знание», 1996. – 308с.
5. Митюкова И. В. Мотивационные и личностные факторы профессионального самоопределения студентов железнодорожного вуза : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.01 / Митюкова Ирина Владимировна. – Чита, 2006. – 234с.
6. Пряжников Н.С. Профессиональное и личное самоопределение / Н.С.Пряжников. – М.: Издательство «Институт практической психологи»; Воронеж: «МОДЭК», 1996. – 256с.
7. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб.: Питер, 1998. – 608 с.
8. Bibliography (transliterated):
9. Azabel A.A. Psihologicheskiye testy dlja starsheklassnikov i studentov / A.A.Azabel, A.G.Grezov. – SPb.: Piter, 2012 – 208s.
10. Kozhurova O. A. Sozial'nyje I sozial'no-psiologicheskije determinant professional'nogo samooopredelenija studentov vuzov : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.05 / Kozhurova Oksana Anatol'jevna. – M., 2007. – 205с.
11. L'vova S.V. Formirovanije professional'nogo samooopredelenija studentov pedagogicheskogo vuza / S.V.L'vova // Sistemnaja psihologija i soziologija. – Rezhym dostupu: <http://systempsychology.ru/journal/2014-12/230-lvova-sv-formirovanie-professionalnogo-samooopredeleniya-studentov-pedagogicheskogo-vuza.html>
12. Markova A.K. Psihologija professionalizna / A.K.Markova. – M.: “Znanije”, 1996. – 308s.
13. Mitjukova I. V. Motivazionnyje I lichnostnyje factory professional'nogo samooopredelenija studentov zheleznodorozhnogo vuza : dis. ... kandidata psihol. nauk : 19.00.01 / Mitjukova Irina Vladimirovna. – Chita, 2006. – 234s.
14. Prjazhnikov N. S. Professional'noje i lichnoje samooopredelenije / N. S. Prjazhnikov. – M.: Izdatel'stvo “Institut prakticheskoy psihologii”; Voronezh: “MODEK”, 1996. – 256s.
15. H'jell L. Teorii lichnosti / L.H'jell, D.Zigler. – SPb.: Piter, 1998. – 608s.

TRANSLITERATION OF REFERENCES:

1. Азабель А.А. Психологические тесты для старшеклассников и студентов / А.А.Азабель, А.Г.Грецов. – СПб.: Питер, 2012. – 208 с.
2. Кожурова О. А. Социальные и социально-психологические детерминанты

- профессионального самоопределения студентов вузов : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.05 / Кожурова Оксана Анатольевна. – М., 2007. – 205 с.
3. Львова С.В. Формирование профессионального самоопределения студентов педагогического вуза / С.В. Львова // Системная психология и социология. – Режим доступу: <http://systempsychology.ru/journal/2014-12/230-lvova-sv-formirovanie-professionalnogo-samooopredeleniya-studentov-pedagogicheskogo-vuza.html>
 4. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова. – М.: «Знание», 1996. – 308с.
 5. Митюкова И. В. Мотивационные и личностные факторы профессионального самоопределения студентов железнодорожного вуза : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.01 / Митюкова Ирина Владимировна. – Чита, 2006. – 234с.
 6. Пряхников Н.С. Профессиональное и личное самоопределение / Н.С.Пряхников. – М.: Издательство «Институт практической психологии»; Воронеж: «МОДЭК», 1996. – 256с.
 7. Хьелл Л. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб.: Питер, 1998. – 608 с.
 8. Bibliography (transliterated):
 9. Azabel A.A. Psihologicheskiye testy dlya starsheklassnikov i studentov / A.A.Azabel, A.G.Grezov. – SPb.: Piter, 2012 – 208s.
 10. Kozhurova O. A. Sozial'nyje I sozial'no-psihologicheskiye determinant professional'nogo samooopredelenija studentov vuzov : dis. ... kand. psihol. nauk : 19.00.05 / Kozhurova Oksana Anatol'jevna. – М., 2007. – 205с.
 11. L'vova S.V. Formirovanije professional'nogo samooopredelenija studentov pedagogicheskogo vuza / S.V.L'vova // Sistemnaja psihologija i soziologija. – Rezhym dostupu: <http://systempsychology.ru/journal/2014-12/230-lvova-sv-formirovanie-professionalnogo-samooopredeleniya-studentov-pedagogicheskogo-vuza.html>
 12. Markova A.K. Psihologija professionalizna / A.K.Markova. – М.: “Znanije”, 1996. – 308s.
 13. Mitjukova I. V. Motivazionnyje I lichnostnyje factory professional'nogo samooopredelenija studentov zheleznodorozhnogo vuza : dis. ... kandidata psihol. nauk : 19.00.01 / Mitjukova Irina Vladimirovna. – Chita, 2006. – 234s.
 14. Prjzjnikov N. S. Professional'noje i lichnoje samooopredelenije / N. S. Prjzjnikov. – М.: Izdatel'stvo “Institut prakticheskoy psihologii”; Voronezh: “MODEK”, 1996. – 256s.
 15. H'jell L. Teorii lichnosti / L.H'jell, D.Zigler. – SPb.: Piter, 1998. – 608s.

FEATURES OF PSYCHOLOGICAL COMPONENTS OF PERSONAL AND PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION OF TECHNICAL UNIVERSITIES' STUDENTS

Syvograkova Z.A.,

Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Department of Philosophy and Sociology,
Ukrainian State University of Railway Transport, Kharkiv, Ukraine